

แนวปฏิบัติและกระบวนการเพิ่มรายได้เกษตรกรวิถีพุทธของเครือข่าย พระนักพัฒนาบนพื้นที่สูงในจังหวัดเชียงราย*

Practices and Processes for Increasing Agricultural Income in the Buddhist Way of the Highland-Developer Network of Monks in Chiang Rai Province

สุนรี สุริยะรังษี

Soontree Suriyarangsee

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiang Mai Campus, Thailand

E-mail: suntreenyu@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวทางปฏิบัติในการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการเพิ่มรายได้เกษตรกรวิถีพุทธที่เหมาะสมกับกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงของเครือข่ายพระนักพัฒนา 2) ติดตามผลการดำเนินงานการแก้ปัญหาในด้านเกษตรกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงในพื้นที่ต้นแบบ เวียงป่าเป้า แม่สรวย เมืองเชียงราย แม่ฟ้าหลวงของเครือข่ายพระนักพัฒนา และ 3) วิเคราะห์แนวปฏิบัติของเครือข่ายพระนักพัฒนาและกระบวนการเพิ่มรายได้เกษตรกรวิถีพุทธของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงในพื้นที่ต้นแบบ เวียงป่าเป้า แม่สรวย เมืองเชียงราย แม่ฟ้าหลวงของเครือข่ายพระนักพัฒนา และเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสอบถามเชิงลึกกับกลุ่มพระภิกษุสามเณร และกลุ่มผู้นำชุมชน ในพื้นที่ 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเวียงป่าเป้า อำเภอแม่สรวย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย จำนวน 14 รูป/คน

ผลการวิจัยพบว่า ผลลัพธ์ที่ได้ตามแนวปฏิบัติและกระบวนการเพิ่มรายได้เกษตรกรวิถีพุทธนั้น จะเห็นว่าพุทธศาสนาสอนให้ใช้หลักธรรม เช่น ขันติ สติ สัจจะ ความสามัคคี อิทธิบาท 4 พรหมวิหาร 4 สังคหวัตถุ 4 อริยสัจ 4 และสัพพริยธรรม 7 โดยให้ดำเนินชีวิตใน “ทางสายกลาง” ถ้าบุคคลรู้จักบริโภคน้ำในวัดต่างๆ ด้วยความพอดี การรู้จักพอประมาณ (มัตตัญญูตา) ในการบริโภคดำเนินชีวิตให้เป็นไปตาม

*ได้รับบทความ: 31 มกราคม 2563; แก้ไขบทความ: 1 ตุลาคม 2563; ตอรับตีพิมพ์: 30 ธันวาคม 2563

Received: January 31, 2020; Revised: October 1, 2020; Accepted: December 30, 2020



อรรถภาพของตนเองไม่ทะยานอยากในสิ่งที่เกินตัวรู้จักควบคุมจิตใจและการใช้สอยต่างๆ เช่น การใช้สอยทรัพย์สินที่หามาได้ให้คุ้มค่าจึงจะทำให้ความโลภลดลงได้ และเมื่อเหลือใช้แล้วก็สอนให้รู้จักให้และแบ่งปันกันที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่นที่จะนำไปสู่การใช้ชีวิตที่เป็นสุขและยั่งยืนอย่างแท้จริง

คำสำคัญ: พื้นที่ต้นแบบ; เครือข่ายพระนักพัฒนา

Abstract

This research of objective to: 1) to investigate the practical guidelines for applying Buddhist principles in increasing Buddhist agricultural income that are suitable for ethnic groups on the highland, 2) to follow up the operation of the problem solving in agriculture of highland ethnic groups in the prototype area and 3) to analyze the practical way of the Buddhist Monk Developer Network and the process of increasing the income of the ethnic group in the prototype area. This work was conducted by the qualitative research method and all data were corrected by using the in-depth interview with the group of volunteers graduated monks and community leaders of three districts viz., Wiang Pa Pao District, Mae Suai District, Muang District in Chiang Rai, Mae Fah Luang District Province, totaling 14 people.

The results showed that: of the practice and the process of increasing the income of Buddhist agriculture. It can be perceived that Buddhism teaches the principles like Tolerance, Mindfulness, Truth, Harmony, Path of Accomplishment, Holy Abidings, bases of social solidarity, the Four Noble Truth, and Qualities of a Good Man. They live based on 'the Middle Way'. If a person knows how to consume things in a suitable manner or moderation in consuming, living according to their own circumstances, not soaring. They know how to control their minds and various uses, like the use of worthwhile possessions to reduce greed. And instruct other and share the benefit of themselves and others to contribute to living a happy and truly sustainable. Ultimately, instruct others to share, which will benefit themselves and others that will lead to a truly happy and lasting life.

Keywords: prototype area; developer monk network



1. บทนำ

กลุ่มชนบนพื้นที่สูงในจังหวัดเชียงราย ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลักทางการเกษตรกรรม ซึ่งเกษตรกรรมมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ทำการเกษตรในการเพาะปลูกข้าวไร่หรือข้าวดอย ข้าวโพด พืชผักดั้งเดิม และเลี้ยงสัตว์ เช่น วัว หมู ไก่ เป็นต้น ต่อมาเมื่อมีการส่งเสริมการปลูกพืชเศรษฐกิจในการปลูกพืชเมืองหนาวมากขึ้น เช่น กะหล่ำปลี ข้าวโพดสำหรับเลี้ยงสัตว์ ผลไม้เมืองหนาว ไม้ดอก ไม้ประดับ ยาสูบ เป็นต้น พืชไร่ เช่น ลำไย ลิ้นจี่ พืชสวน เช่น มะเขือเทศ จิง พืชเศรษฐกิจ เช่น ชา กาแฟ ทำให้กลุ่มชนบนพื้นที่สูงได้เปลี่ยนแปลงการเกษตรจากอดีตที่อาศัยพึ่งพาธรรมชาติไปสู่การใช้สารเคมีและปุ๋ยเคมีกันอย่างกว้างขวาง ซึ่งนอกจากจะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม คือ แหล่งต้นน้ำลำธารและสภาพดินที่เสื่อมโทรมแล้ว ทำให้ได้ผลผลิตที่ได้ขาดคุณภาพ ยังส่งผลกระทบต่อสุขภาพร่างกายของผู้ใช้ รวมไปถึงระบบนิเวศของพืชพันธุ์ตามธรรมชาติและสัตว์ป่าด้วย ยังมีปัญหาเรื่องการบุกรุกพื้นที่ป่า ทำให้เกิดปัญหาการพังทลายของดินสูง เพื่อการขยายพื้นที่บุกรุกเข้าไปทำแปลงปลูกข้าวโพด ชา กาแฟ นอกจากป่าในพื้นที่หลายแห่งจะถูกบุกรุกจากการเข้ามาเช่าพื้นที่ทางชายแดนประเทศลาว ด้วยการแผ้วถางและจุดไฟเผาป่าแล้ว ยังมีการนำสารเคมีในการผลิตสินค้าเกษตรอย่างไม่ระมัดระวัง สารเคมีเหล่านั้นนอกจากจะติดหรือซึมซับลงไปในหน้าดินแล้ว จึงทำให้ได้ผลผลิตทางการเกษตรไม่ได้มาตรฐานความปลอดภัย จะเห็นควรมีการแก้ปัญหาโดยการส่งเสริมให้เกษตรกรรมมีความรู้ในการผลิตสินค้าที่

ปลอดภัยโดยให้นำมาใช้ปุ๋ยอินทรีย์ทดแทน ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพที่ปลอดภัยได้มาตรฐาน และเป็นเกษตรกรที่มีอาชีพที่มั่นคงและพึ่งพาตนเองได้ (Phimubon, 2011 : 12-14)

จากผลกระทบการพัฒนาภายใต้กรอบความทันสมัย รวมทั้งกระแสโลกาภิวัตน์ที่ผลักดันให้ระบบทุนนิยมและวัฒนธรรมบริโภคนิยมแพร่กระจาย แม้ไม่สามารถหลีกเลี่ยงกระแสดังกล่าวได้ แต่ชาวบ้านกลับได้แสดงให้เห็นถึงระบบการพึ่งตนเองที่มีความเข้มแข็งสามารถจัดการกับปัญหาอุปสรรคและดำรงชีพให้อยู่รอดได้ภายใต้แนวทางการพึ่งตนเอง (self-reliance) และหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ทำให้เกิดชุมชนเกิดการสร้างรูปแบบการผลิตในภาคเกษตรกรรมที่ไม่เพียงแต่เน้นการเพิ่มรายได้ แต่ยังสามารถลดต้นทุนการผลิตในภาคเกษตรกรรมที่ปลอดสารเคมี นอกจากนี้ยังสามารถลดค่าใช้จ่ายในการบริโภคและหนี้สินทำให้เกิดการสร้าง ความมั่นคงด้านเศรษฐกิจอย่างเข้มแข็ง ที่สำคัญยังทำให้เกิดกระบวนการสร้างวัฒนธรรมการแบ่งปันการแลกเปลี่ยนความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่อันนำไปสู่การช่วยเหลือเกื้อกูลกันในสังคม (Sayyawiwat, 1994 : 22-25)

ด้วยเหตุนี้ พระบัณฑิตอาสาพัฒนาบนพื้นที่สูง ในฐานะเป็นบุคคลสำคัญในชุมชนบนพื้นที่สูงก็ควรมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาถึงแนวทางการปฏิบัติและกระบวนการเพิ่มรายได้เกษตรกรวิถีพุทธ ซึ่งจากปัญหาดังกล่าวนี้นี้ เป็นส่วนหนึ่งตามพันธกิจหนึ่งของโครงการพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขา ซึ่งโครงการวิจัยจะนำไปพัฒนาต่อยอดในขอบเขตพื้นที่ที่พระสงฆ์ได้ปฏิบัติงานอยู่โดยมุ่งเน้นการเพิ่ม



รายได้เกษตรกรวิถีพุทธ จัดทำเป็นเขตพื้นที่ (one) ให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาทางสังคมและวัฒนธรรม เพื่อนำไปสู่การสร้างพื้นที่ต้นแบบ (Model) ซึ่งเป็น แนวปฏิบัติและกระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิต ของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงให้ดีขึ้นต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางปฏิบัติในการ ประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการเพิ่มรายได้เกษตรกร วิถีพุทธที่เหมาะสมกับกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงของ เครือข่ายพระนักพัฒนา

2. เพื่อติดตามผลการดำเนินงานแก้ไข ปัญหาในด้านเกษตรกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์บน พื้นที่สูงในพื้นที่ต้นแบบ เวียงป่าเป้า แม่สรวย เมือง เชียงราย แม่ฟ้าหลวงของเครือข่ายพระนักพัฒนา

3. เพื่อวิเคราะห์แนวปฏิบัติของเครือข่าย พระนักพัฒนาและกระบวนการเพิ่มรายได้เกษตรกร วิถีพุทธของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงในพื้นที่ต้นแบบ เวียงป่าเป้า แม่สรวย เมืองเชียงรายแม่ฟ้าหลวงของ เครือข่ายพระนักพัฒนา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาแนวปฏิบัติและกระบวนการ เพิ่มรายได้เกษตรกรวิถีพุทธของเครือข่ายพระนัก พัฒนาบนพื้นที่สูงในจังหวัดเชียงราย เป็นการวิจัย เชิงคุณภาพโดยเก็บข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์ เชิงลึก (In-depth interview) และนำมาวิเคราะห์ ข้อมูล โดยมีกระบวนการวิจัย ดังนี้

1. ประชากร (กลุ่มเป้าหมาย) ประชากร แบบเจาะจง ในกลุ่มเครือข่ายพระบัณฑิตอาสาใน

จังหวัดเชียงราย 7 อาศรม และกลุ่มผู้นำในชุมชน 7 อาศรม จำนวนทั้งหมด 14 รูป/คน ในวันที่ 10-11 มกราคม 2562 ในพื้นที่จำนวน 7 แห่ง 3 อำเภอ ในเขตจังหวัดเชียงราย ได้แก่ อำเภอ เวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย จำนวน 1 แห่ง คือ อาศรมห้วยไม้เตื่อ ต.เวียง อำเภอแม่สรวย จำนวน 4 แห่ง คือ อาศรมบ้านแม่ฝักและ ต.ท่าก้อ อาศรมบ้านดอยล้าน ต.วาวิ อาศรมบ้านมังกาล่า ต.วาวิ และอาศรมบ้านปางก๊ว ต.วาวิ และอำเภอ เมืองเชียงราย จำนวน 2 แห่ง คือ อาศรมบ้านห้วย ส้านลือช ต.ห้วยชมพู และอาศรมบ้านแม่มอญ ต.ห้วยชมพู รวมทั้งหมด 7 แห่ง

2. วิธีการศึกษา ผู้วิจัยมีการศึกษาและ ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองโดยผู้วิจัย ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (Depth interview) และจดบันทึกการสัมภาษณ์ โดยลงพื้นที่ในจังหวัด เชียงราย 3 อำเภอ จำนวน 7 แห่ง 3 อำเภอ ในวันที่ 10-11 มกราคม 2562 ดังนี้ คือ 1) อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย จำนวน 1 แห่ง คือ อาศรมห้วยไม้ เตื่อ ต.เวียง 2) อำเภอแม่สรวย จำนวน 4 แห่ง คือ อาศรมบ้านแม่ฝักและ ต.ท่าก้อ อาศรมบ้านดอย ล้าน ต.วาวิ อาศรมบ้านมังกาล่า ต.วาวิ และอาศรม บ้านปางก๊ว ต.วาวิ และ 3) อำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย จำนวน 2 แห่ง คือ อาศรมบ้าน ห้วยส้านลือช ต.ห้วยชมพู และอาศรมบ้านแม่มอญ ต.ห้วยชมพู รวมทั้งหมด 7 แห่ง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็น แบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยมีขั้นตอนการสร้างและ การตรวจสอบเครื่องมือ ดังนี้ 1) ศึกษาหลักการ และแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน เอกสาร



และผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือการวิจัย 3) กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยขอคำปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญทางสถิติ 4) สร้างเครื่องมือการวิจัย และ 5) นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่อสถาบันงานวิจัยหรือผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่เก็บรวบรวมได้มาตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้อง จากนั้นจึงทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการเขียนเชิงวิเคราะห์เนื้อหาในลักษณะพรรณนา

4. สรุปผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง แนวปฏิบัติและกระบวนการเพิ่มรายได้เกษตรกรวิถีพุทธของเครือข่ายพระนักพัฒนาบนพื้นที่สูงในจังหวัดเชียงราย ผู้วิจัยจึงขอการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. แนวทางปฏิบัติในการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการเพิ่มรายได้เกษตรกรวิถีพุทธที่เหมาะสมกับกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงของเครือข่ายพระนักพัฒนา จากการสัมภาษณ์ประชากรแบบเจาะจงในกลุ่มเครือข่ายพระบัณฑิตอาสาในจังหวัดเชียงราย 7 อาศรม และกลุ่มผู้นำในชุมชน 7 อาศรม จำนวนทั้งหมด 14 รูป/คน นั้น มีแนวคิดในเรื่องของการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการเพิ่มรายได้เกษตรกรวิถีพุทธที่เหมาะสมกับกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงของเครือข่ายพระนักพัฒนาที่มีความหลากหลายและหลักพุทธธรรมที่นำมาใช้มาก ได้แก่ หลักธรรมเรื่องขันติ สติ สัจจะ ความสามัคคี อิทธิบาท 4

พรหมวิหาร 4 สังคหวัตถุ 4 อริยสัจ 4 สัมปยุตธรรม 7 หลักธรรมของพระพุทธศาสนาสอนให้มนุษย์พัฒนาตนเองโดยไม่ต้องอ้อนวอนขอจากพระผู้เป็นเจ้าหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายสอนให้รู้จักการพึ่งพาตนเองที่สำคัญคือ แก่นแท้ของพระพุทธศาสนามีจุดมุ่งหมายให้มนุษย์หลุดพ้นจากความทุกข์โดยวิธีการพัฒนาตนเองด้วยปัญญาอันยิ่งสอนให้อยู่กับความทุกข์จนรู้เท่าทันสภาวะความเป็นจริงได้ด้วยสติปัญญาเช่นเดียวกับพระศาสดาที่ทรงหลุดพ้นด้วยกำลังสติปัญญาและความเพียรของพระองค์เอง (Phra Dhammapidok (P.A. Prayutto), 1996 : 15-18)

2. ผลการดำเนินงานการแก้ไขปัญหาในด้านเกษตรกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงในพื้นที่ต้นแบบ เวียงป่าเป้า แม่สรวย เมืองเชียงราย ของเครือข่ายพระนักพัฒนาคนบนพื้นที่สูง มีปัญหาและอุปสรรคในแต่ละแห่งที่ไม่แตกต่างกัน คือ บริบทพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นดอยสูง ไม่ใช่พื้นราบจึงมีความเข้าใจว่าจะยากต่อการจัดการเกษตรแบบวิถีพุทธ ขาดความรู้ในการทำเกษตรแบบวิถีพุทธ ขาดความรู้ในการทำปุ๋ยอินทรีย์ขาดพันธุ์พืชในการเพาะปลูกการคัดเลือกพืชพันธุ์ให้เหมาะสมกับดิน และการเลือกปลูกพืชเศรษฐกิจที่ดูแลง่ายขาดความรู้ในการแปรรูปผลผลิตทางเกษตรที่ออกมาให้ได้หลากหลายขนาดงบประมาณในการสนับสนุนการดำเนินงานในด้านการเกษตร ที่สำคัญชนเผ่าต่างๆ ที่ได้รับความรู้ในด้านการทำเกษตรแบบวิถีพุทธยังมีความเชื่อดั้งเดิมของตน ยากต่อการเปลี่ยนแปลงต่อแนวคิดใหม่ๆ ในด้านการเกษตรแบบวิถีพุทธ เพราะเห็นว่ามีรายได้ที่น้อยและซ้ำ



มากกว่าจะเห็นผลบางแห่งมีปัญหาการขาดน้ำ อุบโภคบริโภควิถีในฤดูแล้ง ในช่วงเดือนมีนาคม-พฤษภาคม และปัญหาขาดความร่วมมือในการป้องกันไฟฟ้าป่าและการร่วมมือในการเผาทุกชนิดในฤดูแล้ง ทั้งยังมีปัญหาการแย่งที่ดินทำกินปัญหาการลักลอบตัดต้นไม้และปัญหาการบุกรุกป่าสงวน ดังนั้น พระนักพัฒนาบนพื้นที่สูง ได้การดำเนินการแก้ไขปัญหาด้านเกษตรกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงในพื้นที่ต้นแบบ เวียงป่าเป้า แม่สรวย เมืองเชียงราย ของเครือข่ายพระนักพัฒนาใน 3 อำเภอ ทั้ง 7 แห่ง ได้ดำเนินการแก้ปัญหาในด้านเกษตรกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ดังนี้ 1) ให้ความรู้ในเรื่องของการทำเกษตรวิถีพุทธ 2) ให้ความรู้ในการทำปุ๋ยอินทรีย์ 3) หาแหล่งพันธุ์พืชเศรษฐกิจในการเพาะปลูกให้ให้เหมาะสมกับดินที่ปลูก 4) สรรหาปริมาณจากหน่วยงานของรัฐบาลและเอกชน 5) ให้ความรู้ในการในเรื่องของประโยชน์และโทษของการใช้ปุ๋ยชีวภาพและปุ๋ยอินทรีย์ 6) ขอความร่วมมือคนในชุมชนปฏิบัติตามกฎระเบียบของทางป่าไม้ในการใช้ที่ดินทำกินเขตป่าใช้สอย และเขตอนุรักษ์และต้นน้ำ 7) ร่วมกันกับชาวบ้านในการระดมทุนในการจัดหาถังเก็บน้ำขนาดใหญ่ ที่จุน้ำได้ 20,000 ลิตร ไว้ใช้ในชุมชน

3. วิเคราะห์แนวปฏิบัติของเครือข่ายพระนักพัฒนาและกระบวนการเพิ่มรายได้เกษตรวิถีพุทธของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงในพื้นที่ต้นแบบ เวียงป่าเป้า แม่สรวย เมืองเชียงราย แม่ฟ้าหลวงของเครือข่ายพระนักพัฒนา จากข้อมูลที่ได้จากแนวทางแก้ไขปัญหาด้านของเครือข่ายพระนักพัฒนาและกระบวนการเพิ่มรายได้เกษตรวิถีพุทธ

ของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงในพื้นที่ต้นแบบ เวียงป่าเป้า แม่สรวย เมืองเชียงรายของเครือข่ายพระนักพัฒนาพบว่าพระนักพัฒนาได้ดำเนินการหลายด้าน คือ ส่งเสริมให้ความรู้ทางการเกษตร ส่งเสริมด้านคุณธรรม ส่งเสริมในด้านอาชีพส่งเสริมให้คนในชุมชนพัฒนาตนเอง และส่งเสริมด้านบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผู้วิจัยขอสรุปองค์ความรู้ที่ได้รับ 2 ด้าน ดังนี้

3.1 ด้านพัฒนาศักยภาพในตนเองของพระนักพัฒนาบนพื้นที่สูง โดยพระนักพัฒนาบนพื้นที่สูงของเครือข่าย จะต้องมีการพัฒนาตนเองให้มีศักยภาพในตนเองรู้จักเลือกหาแหล่งความรู้และแบบอย่างที่ดีรู้จักจัดระเบียบชีวิต มีการวางแผนและจัดการกิจการงานต่างๆ อย่างมีระบบระเบียบมีแรงจูงใจให้สร้างสรรค์ มีความสนใจ มีความพึงพอใจ มีความต้องการจะสร้างสรรค์กิจการงานใหม่ๆ ที่มีความดีงามและมีประโยชน์ มีความมุ่งมั่นพัฒนาตนให้เต็มศักยภาพ ผู้มีความเชื่อในตนว่าสามารถจะพัฒนาได้ปรับเจตคติและค่านิยมให้เหมาะสมกับการดำเนินชีวิตที่ดีงามเอื้อต่อการเรียนรู้และรู้จักแก้ปัญหาและพึ่งตนเองจัดการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ มีความคิดวิจารณ์ญาณตามเหตุปัจจัยด้วยตนเอง และพัฒนาศักยภาพในการแสวงหาความรู้ที่สามารถนำไปถ่ายทอดให้แก่ชุมชนได้ในหลายเรื่อง เช่น การทำเกษตรวิถีพุทธ การปลูกพืชทางเศรษฐกิจ เช่น กาแฟ โอวัลคาโด เป็นต้น วิธีการทำปุ๋ยอินทรีย์ วิธีการปลูกพืชเศรษฐกิจแบบไร้ดิน (Hydroponics) และวิธีวิธีการแปรรูปอาหาร (ถนอมอาหาร) เป็นต้น



3.2 ด้านกระบวนการทำงานของพระนักพัฒนาบนพื้นที่สูง ในด้านกระบวนการทำงานของพระนักพัฒนาบนพื้นที่สูงพระนักพัฒนาบนพื้นที่สูงพระนักพัฒนาบนพื้นที่สูงมีในกระบวนการทำงานในหลายๆ ด้าน ก่อให้เกิดได้เรียนรู้และมีประสบการณ์ในการมีส่วนร่วมของประชาชน (People Participation) ในชุมชนเป็นหัวใจของงานพัฒนาชุมชน ที่นำไปสู่จะช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือผู้อื่นในชุมชนได้ก่อให้เกิดความรัก ความสามัคคีกัน รู้จักให้และแบ่งปันกันภายในชุมชนที่เป็นประโยชน์ในด้านต่างๆ เช่น

3.2.1 ด้านสร้างเสริมความรู้ให้แก่เกษตรกรในชุมชน เช่น เชิญเกษตรกรที่ทำการเกษตรวิถีพุทธมาเป็นวิทยากรมาบรรยายให้ความรู้ในวิธีการทำเกษตรวิถีพุทธพาไปศึกษาดูงานการทำเกษตรวิถีพุทธของเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จและการเข้ารับการอบรมจากวิทยากรที่มาให้ความรู้ในการแปรรูปอาหาร ซึ่งจะช่วยให้เกษตรกรมีความรู้และเกิดการเชื่อมสัมพันธ์กับองค์กรภายนอกที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ๆ เกี่ยวกับการเกษตรเพื่อนำมาพัฒนาพื้นที่การเกษตรขยายฐานการเกษตรของตนซึ่งส่งผลให้มีรายได้เพิ่มมากขึ้นแสวงหาวิทยากรใหม่ๆ มีแนวคิดที่ดีในการทำการเกษตรและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตลอดจนหันมาใช้ปุ๋ยอินทรีย์กันมากขึ้น

3.2.2 ด้านการเสริมสร้างภูมิปัญญาเกษตรกรในชุมชน เมื่อเกษตรกรเกิดการเรียนรู้ฝึกอบรม และปฏิบัติทำให้เกิดภูมิปัญญาของตนเองและมีโอกาสที่จะพัฒนาตัวเองได้ เช่น พัฒนาตลาดขายสินค้าเกษตรอินทรีย์ให้เป็นแหล่งสินค้าที่มีคุณภาพด้วยภูมิปัญญาความรู้ของตัวเอง มีอิสระ

เสรีภาพในการทำมาหากินประกอบอาชีพด้วยความสบายใจ หมดภาระหนี้สินมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นได้ด้วยตัวของตัวเองสามารถที่จะสร้างความมั่นคงทางด้านอาหารและการยกระดับให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้แก่ชุมชนของตนเองและพร้อมต่อการถ่ายทอดสู่ตำบลอื่นได้อย่างเป็นรูปธรรม และพัฒนาให้เป็นแหล่งผลิตทางการเกษตรและอาหารที่ปลอดภัยได้ มีโอกาสที่ศึกษาเล่าเรียนเพิ่มวิชาความรู้และประสบการณ์ของตนอยู่ตลอดเวลาและก่อให้เกิดการต่อยอดทางภูมิปัญญาความรู้ของตนเอง เพื่อพัฒนาการเกษตรของตนเองและนำถ่ายทอดแก่บุคคลรุ่นหลังต่อไปได้และพัฒนาตนเองและครอบครัวให้เจริญก้าวหน้ามีปัจจัย 4 ในการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียงและยั่งยืน โดยสามารถพึ่งตนเองได้อย่างไม่เดือดร้อน

3.2.3 ด้านสร้างเครือข่ายความร่วมมือ การสร้างและพัฒนารวมกลุ่มโดยจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ สร้างอาชีพ เสริมรายได้ภายในหมู่บ้านและเครือข่าย การร่วมกันการส่งเสริมการเกษตรทฤษฎีใหม่แนวทางวิถีพุทธร่วมกับหน่วยงานภาครัฐบาล เช่น เกษตรตำบล เกษตรอำเภอ เกษตรจังหวัด นักโภชนาการเกษตร และภาคเอกชน ซึ่งจะก่อเกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มเครือข่ายเกษตรกรจะให้ความสำคัญและหันมาใช้ปุ๋ยอินทรีย์กันมากขึ้น เพราะได้มีการพบปะสังสรรค์กับสมาชิกในกลุ่มมีการบอกเล่าชักจูงและมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางการเกษตรอยู่เสมอจึงทำให้มีโอกาสในการรับรู้ข่าวสารด้านการเกษตรอยู่เป็นประจำเป็นการสร้างโอกาสให้กับเกษตรกรได้มีการพัฒนาทางการเกษตรที่ดีขึ้นเพราะฉะนั้นการให้ความสำคัญและ



ส่งเสริมองค์กรเครือข่ายชุมชนการจัดตั้งกลุ่ม
ทางการเกษตรจึงถือเป็นการสนับสนุนสถาบัน
ชุมชนให้มีความเข้มแข็งตลอดจนเป็นการสร้างพื้น
ฐานการพัฒนาสินค้าเกษตรและระบบเศรษฐกิจ
ไทยให้ดียิ่งขึ้นอีกทั้งยังสนับสนุนให้หน่วยงานส่วน
ท้องถิ่นของรัฐเข้ามามีบทบาทในการดูแลให้ความ
รู้และเป็นที่ปรึกษาด้านการเกษตรแก่เกษตรกร
อย่างทั่วถึง

2.3.4 ด้านการสร้างภูมิคุ้มกันของ
คนในชุมชน ในการเพิ่มรายได้การทำเกษตรวิถี
พุทธให้แก่ชุมชน เช่น การดำเนินโครงการจัดตลาด
นัดเพื่อการเกษตรในชุมชนจัดกิจกรรมฝึกอบรม
อาชีพให้กับกลุ่มสตรีแม่บ้านและจัดนิทรรศการ
เกี่ยวกับจัดจำหน่ายสินค้าหนึ่งผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล
ที่จะส่งผลให้เกษตรกรในชุมชนมีรายได้ ซึ่งจะส่ง
ผลต่อการขยายธุรกิจ การกระจายผลประโยชน์
การส่งเสริมการประกอบธุรกิจต่อไป

2.3.5 ด้านการปลูกฝังคุณธรรม
กระบวนการเพิ่มรายได้การทำเกษตรวิถีพุทธใน
ชุมชน โดยวิธีการ เช่น ส่งเสริมให้ประชาชน
ในชุมชนสร้างจิตสำนึกในการช่วยเหลือกัน และ
เกิดกระบวนการพึ่งพาช่วยเหลือกันมีภายในชุมชน
มีความซื่อสัตย์สุจริตความอดทนความเพียรและ
การใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต ส่งเสริมให้คนใน
สังคมมีจริยธรรมคุณธรรมไม่เป็นสังคมวัตถุนิยม
และบริโภคนิยมไม่แก่งแย่งกันไม่เห็นแก่ตัวดูเงิน
ตราซึ่งเป็นการดำเนินชีวิตตามหลักคำสอนทางสาย
กลางของพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางที่สอดคล้อง
กับความพอดีและพอเพียงในแนวทางการทำ
เกษตรวิถีพุทธ ที่จะก่อให้เกิดการดำเนินชีวิตใน

“ทางสายกลาง” บุคคลรู้จักบริโภคในวัตถุต่างๆ
ด้วยความพอดี การรู้จักพอประมาณ (มัตตัญญูตา)
ในการบริโภคดำเนินชีวิตให้เป็นไปตามอรรถภาพของ
ตนเองไม่ทะยานอยากในสิ่งที่เกินตัวรู้จักควบคุม
จิตใจและการใช้สอยต่างๆ เช่น การใช้สอยทรัพย์สิน
ที่หามาได้ให้คุ้มค่าจึงจะทำให้ความโลภลดลงได้
และเมื่อเหลือใช้แล้วก็สอนให้รู้จักให้และแบ่งบัน
กันที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่นที่จะนำ
ไปสู่การใช้ชีวิตที่เป็นสุขและยั่งยืนอย่างแท้จริง

2.3.6 ด้านส่งเสริมรักษาสีงแวดล้อม
การทำเกษตรแบบวิถีพุทธของเกษตรกรบน
พื้นที่สูงที่หันมาใช้ปุ๋ยอินทรีย์ จะก่อให้เกิดประโยชน์
ในการช่วยอนุรักษ์และปรับปรุงสภาพแวดล้อม
ที่เสื่อมโทรมให้สมบูรณ์ ทำให้ห่วงโซ่อาหารที่ถูก
ทำลายไปโดยสารเคมีกลับฟื้น ทำให้ประชาชน
มีอาหารที่เกิดจากธรรมชาติ เช่น กุ้ง หอย ปู ปลา
กบ เขียด นก ฯลฯ ลดต้นทุนการผลิต ทำให้
เกษตรกรได้กำไรมากขึ้น เกษตรกรที่ยากจนสามารถ
ปลดปล่อยหนี้สินให้ลดลงและหมดไปได้ ผลผลิต
ปลอดภัยต่อผู้บริโภค ทำให้อัตราการป่วยไข้และ
เสียชีวิตของประชาชนทั้งประเทศลดจำนวนลง
และประชาชนมีสุขภาพพลานามัยดีขึ้น และที่
สำคัญแก้ไขปัญหาการส่งออกสินค้าการเกษตรที่มี
สารเคมีที่เป็นพิษเจือปนและถูกประเทศผู้นำเข้าตั้ง
ข้อรังเกียจที่จะนำเข้าสินค้าการเกษตรจาก
ประเทศไทย หากปรับเปลี่ยนมาใช้ในการผลิตโดยวิธี
เกษตรอินทรีย์จะทำให้ประเทศส่งออกสินค้า
การเกษตรได้มากขึ้น ทั้งปริมาณและมูลค่า

ดังนั้น แนวปฏิบัติของเครือข่ายพระนัก
พัฒนาและกระบวนการเพิ่มรายได้เกษตรวิถีพุทธ



ของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงในพื้นที่ต้นแบบ
เวียงป่าเป้า แม่สรวย เมืองเชียงราย แม่ฟ้าหลวง
ของเครือข่ายพระนักพัฒนา จะต้องมีการส่งเสริม
ให้ความรู้ให้กับพระนักพัฒนาในหลายด้าน ได้แก่
ด้านการเกษตร ด้านคุณธรรม ด้านอาชีพส่งเสริม
โน้ให้คนในชุมชนพัฒนาตนเอง และด้านบำรุงรักษา
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากทำการวิจัยเรื่อง แนวปฏิบัติและ
กระบวนการเพิ่มรายได้เกษตรกรวิถีพุทธของเครือข่าย
พระนักพัฒนาบนพื้นที่สูงในจังหวัดเชียงราย ผลที่
ได้รับนั้น มีความสอดคล้องกับการงานวิจัยของ
พัชรพรรณ ยาโน (Yano, 2009) ที่ได้ศึกษาวิถีชีวิต
กับการพัฒนาอาชีพของเกษตรกรแบบผสมผสาน
พบว่า 1) รูปแบบการทำเกษตรผสมผสานมีหลัก
การสอดคล้องกับการเกษตรทฤษฎีใหม่ของแนวคิด
ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและยังสอดคล้องกับ
ระบบเกษตรกรรมยั่งยืนอื่นๆ เช่น วนเกษตร
เกษตรอินทรีย์ พุทธเกษตร เกษตรกรรมธรรมชาติ
อีกทั้งพบว่า อาชีพเกษตรกรนอกจากจะทำเพื่อ
เป็นการหาเลี้ยงชีพแล้ว ยังเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต
และเป็นหนทางแห่งการพัฒนาตนเองไปสู่ความ
สมบูรณ์ของการเป็นมนุษย์ 2) หลักคิดและแนวทาง
ในการดำเนินชีวิตของเกษตรกรแบบผสมผสาน
สอดคล้องกับแนวคิด ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
ในระดับบุคคล ระดับครอบครัว และระดับชุมชน
มีการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง คือ มีความพอ
ประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันในตัวเองและ
ปฏิบัติตนสอดคล้องกับเงื่อนไขความรู้และ เงื่อนไข

คุณธรรม นอกเหนือจากการยึดหลักเศรษฐกิจพอ
เพียงในการดำเนินชีวิตแล้ว ยังยึดหลักการปฏิบัติ
ตามวิถีทางธรรมชาติทำให้ประสบความสำเร็จใน
การดำเนินชีวิต มีครอบครัวที่อบอุ่น มีความพึง
พอใจในชีวิตและ มีความสุขอย่างยั่งยืน 3) อุปสรรค
และความสำเร็จ พบว่าปัญหาและอุปสรรคที่พบ
คือ ปัญหาจากภัยธรรมชาติและจากการทำการ
เกษตรแบบสวนกระแสสังคมในอดีต ปัจจัยที่ส่งผล
ต่อความสำเร็จคือ ความมุ่งมั่น อดทน ความเพียร
และการเรียนรู้การทำเกษตรกรรมด้วยรูปแบบของ
ตนเอง 4) การเชื่อมโยงทางสังคม พบว่า เกษตรกร
แบบผสมผสานมีการขยายผลความสำเร็จของ
ตนเองเพื่อเชื่อมโยงกับสังคม เช่น มีการสร้างศูนย์
การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงและรวมตัวกันเป็น
กลุ่มสหกรณ์ 5) การพัฒนาอาชีพ พบว่า การเข้าสู่
อาชีพของเกษตรกรแบบผสมผสานได้รับอิทธิพล
จาก ครอบครัวหรืออาชีพของบิดามารดา มีความ
พึงพอใจในอาชีพของตนเองและมีการพัฒนาอาชีพ
อย่างต่อเนื่อง

การเปลี่ยนแปลงในการทำเกษตรที่ส่งผล
อย่างยั่งยืนนั้น มีความสอดคล้องกับแนวคิดเกษตร
ยั่งยืน เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติ
ตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว
ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและ
บริหารประเทศให้ดำเนินไปใน ทางสายกลาง
โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อ
โลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความ
พอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่
จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการ
มีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้ง



ภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุล และพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

6. ข้อเสนอแนะ

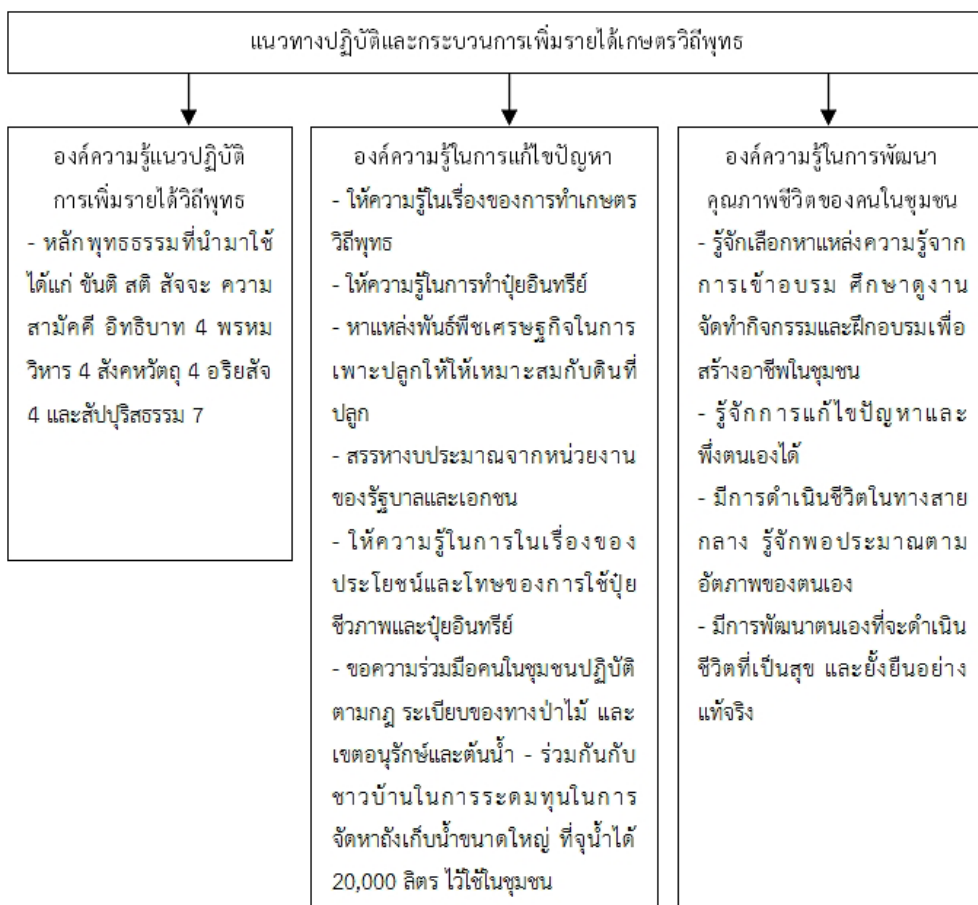
1. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัย ผู้วิจัยขอเสนอแนะว่าควรนำองค์ความรู้เกี่ยวกับแนวปฏิบัติของเครือข่ายพระนักพัฒนาและกระบวนการเพิ่ม

รายได้เกษตรวิถีพุทธของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงสามารถนำมาถอดเป็นบทเรียนที่จะนำไปสู่ในการพัฒนาการทำงานในโครงการพระนักพัฒนาบนพื้นที่สูง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตเชียงใหม่ ให้ดียิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ผู้วิจัยขอเสนอแนะว่าควรนำองค์ความรู้เกี่ยวกับแนวปฏิบัติของเครือข่ายพระนักพัฒนาและกระบวนการเพิ่มรายได้เกษตรวิถีพุทธของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงในการเผยแพร่สาธารณชนเพื่อเป็นคู่มือในการพัฒนาแก่พระสงฆ์นักพัฒนา

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การศึกษาเรื่อง แนวปฏิบัติและกระบวนการเพิ่มรายได้เกษตรวิถีพุทธของเครือข่ายพระนักพัฒนาบนพื้นที่สูงในจังหวัดเชียงราย ทำให้ได้รับองค์ความรู้ที่ประโยชน์ที่รับจากการวิจัยและในการพัฒนางานของพระพระนักพัฒนาบนพื้นที่สูง ดังนี้



References

- Phimubon, R. (2011). *Chiang Rai Community Enterprise*. Chiang Rai Chiang Rai : Provincial Agricultural Extension Office.
- Phra Dhammapidok (P.A. Prayutto). (1996). *Sustainable Development*. Bangkok : Sahamit Mick.
- Sayyawiwat, S. (1994). *Social Development Theory and Strategy*. Bangkok : Publisher of Chulalongkorn University.
- Yano, P. (2009). *Ways of life and professional development of integrated farmers in Chumphon province*. Bangkok : Srinakharinwirot University.

